

Údaje, které známe:

- V lednu se konaly pokojné demonstrace k 20. výročí smrti Jana Palacha. Týden policie bojovala, aby se vypořádala s opoziční iniciativou, bylo zatčeno a zbito mnoho lidí (dokonce prý víc než v listopadu). Energie z Palachova týdne se rozšířila na celé město i zemi.
- 21. února byl Václav Havel uvězněn za podněcování veřejných nepokojů. Proti rozsudku se zvedla vlna nevole po celém světě.
- V srpnu proběhly demonstrace k 21. výročí sovětské okupace, kde již tradičně došlo ke střetu s policií. Přijelo dokonce padesát Maďarů, aby vyjádřili podporu a snahu o spolupráci opozic.
- Na podzim vzniklo studentské hnutí STUHA, které mělo jako svůj hlavní úkol naplánovat demonstraci k 17. listopadu a sepsat výzvu, která se tam bude číst.
- V posledních týdnech před 17. listopadem přijelo do Prahy skoro šest tisíc východních Němců a utábořili se v uličkách Malé Strany u západoněmeckého velvyslanectví.
- 17. listopadu proběhla demonstrace studentů, kteří se sešli při příležitosti výročí uzavření českých škol v roce 1939, na níž studenti házeli na policisty květiny a na oplátku dostávali rány obušky. Tato demonstrace byla ale jiná než ostatní. Zde byla použita hrubá síla proti mladým lidem.
- Druhý den ráno se studenti sešli, aby se poradili, co dál. U koně svatého Václava přečetl Petr Placák prohlášení o událostech předchozího večera. V následujících dnech se Václavské náměstí stalo centrem revoluce.
- Studenti DAMU vyhlásili stávkou a připojili se k nim i pražští herci. Jejich prostřednictvím se zprávy o stávkách nesly celou zemí.
- 19. listopadu bylo v pražském Činoherním klubu založeno Občanské fórum a 20. listopadu proběhla stávka na většině vysokých škol a divadel v Československu.
- 25. listopadu prezident republiky Gustáv Husák udělil amnestii sedmi politickým vězňům.
- 10. prosince podal Gustáv Husák demisi a jmenoval první ne zcela komunistickou vládu od roku 1948.
- 28. prosince se Alexander Dubček stal předsedou Federálního shromáždění.
- 29. prosince byl zvolen Václav Havel prezidentem Československa.

Většinou, když se zamyslíme či si přečteme tyto věci, řekneme si, že vše známe. Ale jak to, že mnoho z nás, kteří jsme tuto dobu nezažili, o těchto událostech moc neví, v horším případě ani neví, co se stalo 17. listopadu či kdo byl Jan Palach.

Muž, věk 54 let, vždy bydlel v Praze, pracoval v dělnických profesích a od roku 1990 podniká jako živnostník

Jak jsi prožíval období mezi 70. a 80. lety?

Nedostal jsem doporučení na školu, protože jsem odmítl vstoupit do strany a také protože můj otec nebyl politicky aktivní; byl politicky nespolehlivý. Několikrát se mé odmítnutí opakovalo, čímž jsem nejel na montáž do Maroka, ale do Mongolska (dokonce mi to byl vysvětlit můj spolupracovník, časem jsem se dozvěděl, že byl členem StB). Ve 20 letech jsem vystoupil z SSM, čímž jsem tomu všemu nasadil korunu.

Napadlo tě, že komunistický režim tak rychle skončí?

Přestože jsem nikdy nesouhlasil s principy a zřízením, které tady bylo, nenapadlo mě, že se komunistické zřízení potom, co ho přestane zaštiťovat politicky a vojensky SSSR, rozpadne, a vůbec ne, že tak rychle. Já si myslel, že se toho nedožiju.

Jak to tady celkově vypadalo před revolucí?

Každodennost byla šedivá. Praha byla šedivá, ve zboží a ve službách nebyl výběr, ale přesně podle vtípu, že u nás nic není, ale všechno se sežene, vše se sehnalo „pod pultem a přes známé“. Aby děti v té době vypadaly slušně, naučila se skoro každá maminka šít, protože móda byla nevýrazná a nenositelná. Každý táta byl kutil. Každý měl chatu nebo babičku na venkově, kde trávil dovolenou, protože naše republika byla pro mnoho lidí oplocena. Ven se dostali pouze prověřeni soudruzi. Já tedy ne.

Lišila se nějak výrazně atmosféra roku 89 od jiných let?

Atmosféra roku 89 se od jiných let velmi nelišila, ale už se tu objevovaly překvapivé náznaky – demonstrace na náměstí na Žižkově za účasti V. Havla a jiných disidentů. Tisíce trabantů po Němcích z NDR a koneckonců revoluce v Polsku a Maďarsku, takže i u nás to bylo na „spadnutí“, ale komunisti se drželi zuby nehty.

Jak jsi prožil listopadovou revoluci?

Stačilo málo a stal jsem se přímým účastníkem revoluce. Ten den bylo docela hezky, takže jsme vyrazili s manželkou na procházku Prahou. Na listopad bylo tenkrát teplo – snad to svědčilo té změně. Vyjeli jsme na Petřín lanovkou, prošli jsme se kolem Strahovského kláštera, tedy nedaleko studentských kolejí na Strahově, a žádný náznak revoluce. Přišli jsme k Hradu, koukli se z hradeb na Prahu a zase nic. Stráž stála jako obvykle u Matyášovy brány, na nádvořích byla spousta lidí a ani v Chrámu svatého Víta to nevypadalo nijak zvláštně. Opustili jsme Hrad, opět jsme se z hradeb koukali na Prahu a zase nic. Sešli jsme zámecké schody, proti nám bylo sídlo vlády a ani to se neotřásalo v základech. Přešli jsme most k Domu umělců, a protože nás bolely nohy, už jsme nešli k Národnímu divadlu, kde zřejmě v té době vrcholila revoluce, ale na metro. Ve stanici Staroměstská byl klid, ale na Můstku už se objevovali vyplašení lidé, někteří byli zbití. Vůbec jsme nevěděli, co se děje, protože média byla v rukou komunistů a ti by v žádném případě nepřipustili, že proti nim někdo demonstruje. Tak mě těsně minula revoluce. Teď když vyrazím na procházku a nic se neděje, mívám trochu strach, abych se nevrátil domů a opět nad naší zemí nevlály rudé prapory, ať se symbolem srpu a kladiva nebo hákového kříže, protože chod dějin nemusí změnit statisíce lidí, ale stačí jich pár. I když po letošních volbách mám ten strach menší.

Jaký byl pro tebe zlomový okamžik?

Zlomovým okamžikem bylo informování v médiích o demonstracích a nesouhlasu lidí s tím, aby dál náš stát ovládali komunisté. Volil jsem OF a již tehdy se mým oblíbeným politikem stal Václav Klaus, který se mi líbí dodnes. Časem jsem se dozvěděl, že logo OF vymyslel a zrealizoval umělec ve vedlejší ulici, kterého jsem denně potkával.

Jaké jsou tu rozdíly po listopadu 89, kromě těch, o nichž se mluví a píše?

V předlistopadových letech v naší republice neexistovala kultura z druhé strany hranice, například jsem si nedovedl představit, že v naší republice bude koncertovat Bob Dylan, Aerosmith a jiné kapely, jejich desky se sháněly velice těžko, a když někdo měl jejich desku, nahrály si ji na kazeták stovky dalších. To samé s literaturou samizdatu, která se přepisovala na psacích strojích s kopírákem a půjčovala se navzájem mezi lidmi. Kopírky byly pouze ve velkých podnicích a byly zamčené, čili nikdo nemohl nic zkopírovat. Komunisti sice hlídali všechno, ale mně na vojnu k bojovému pluku přišla poštou Charta 77. Mně se povedlo prožít život celkem v pohodě s nenávisť ke komunistům, ale mnoho lidí přišlo „díky“ tehdejšímu zřízení a závistivým sousedům o zaměstnání i o rodiny. Po revoluci jsem si myslel, že někteří největší přísluhovači budou potrestáni a že nebyli, mi vadí dodnes.

A ještě něco důležitého: před listopadem 89 rozhodovalo o tom, na kterém místě bude člověk pracovat, spíš to, jestli je ve straně a kolik mu je let, než jeho vzdělání a schopnosti. Dnes je vzdělání konečně důležité.

Pokud porovnáím tehdejší režim s dnešním, jsem ráda, že žiji v dnešní době. Protože souhlasím s demokratickými principy, měla bych asi v minulosti velké problémy s režimem, možná bych dokonce emigrovala. Nejvíce mě překvapilo to, jak byli schopni komunisté ututlat různé zprávy o demonstraci na Národní třídě. Nedovedla bych si také představit to, že bych si nemohla přečíst své oblíbené knihy a poslechnout oblíbenou hudbu, protože jsem v televizi viděla, že za navštívení bigbeatového koncertu byli lidé zavíráni.